

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-82-169>

УДК 338.45:622.32:330.15

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ НАФТОГАЗОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL PRINCIPLES OF FORMING A SUSTAINABLE DEVELOPMENT STRATEGY FOR OIL AND GAS COMPANIES IN THE CONTEXT OF GLOBALIZATION

Ніколаєв Дмитро Петрович

асистент,

Національний університет «Одеська політехніка»

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7563-5962>

Nikolaiev Dmytro

National University «Odesa Polytechnic»

Стаття присвячена дослідженню теоретико-методологічних засад формування стратегії сталого розвитку в умовах глобалізації з акцентом на діяльність нафтогазових компаній. Розглянуто еволюцію концепції сталого розвитку та основні наукові підходи до формування механізмів її реалізації. Проаналізовано передумови виникнення стратегії сталого розвитку та систематизовано її базові принципи з урахуванням сучасних глобальних викликів, трансформації енергетичних ринків і посилення екологічних та інституційних обмежень. Досліджено світові тенденції реалізації цілей сталого розвитку в нафтогазовому секторі в контексті енергетичного переходу, ESG-стратегій і декарбонізації. Визначено ключові напрями трансформації стратегій сталого розвитку нафтогазових компаній в умовах посилення глобальної конкуренції та зростання суспільних очікувань.

Ключові слова: сталий розвиток, стратегія сталого розвитку, глобалізація, нафтогазові компанії, ESG, енергетичний перехід.

The purpose of this article is to substantiate the theoretical and methodological foundations of sustainable development strategy formation in the context of globalization, with a focus on the oil and gas sector. The relevance of the study is determined by the growing influence of global economic integration, climate challenges, transformation of energy markets, and increasing requirements for environmental and social responsibility, which significantly affect the strategic development of oil and gas companies and necessitate the revision of traditional management approaches. The research is based on a combination of general scientific and special methods, including analysis and synthesis, systematization, comparison, abstraction, and structural-functional analysis. These methods made it possible to identify key stages in the evolution of sustainable development, determine the preconditions for the emergence of sustainable development strategies, and systematize their fundamental principles in relation to the specific features of the oil and gas sector. As a result of the study, it was established that sustainable development strategies have evolved from a conceptual framework into an integrated management mechanism that combines economic efficiency, environmental protection, and social responsibility. The research revealed that the effective implementation of sustainable development strategies in the oil and gas sector depends on the integration of sustainability principles into corporate strategies, investment decisions, risk management systems, and non-financial performance assessment. Modern global trends indicate a shift toward decarbonization, diversification of business models, strengthening of ESG-oriented governance, and adaptation to energy transition processes, which collectively form a new model of sustainable operation for oil and gas companies. The practical value of the article lies in the possibility of using the obtained results as a methodological basis for improving sustainable development strategies at the corporate and sectoral levels. The proposed conclusions can be applied in strategic planning, development of sustainability-oriented management frameworks, and enhancement of decision-making processes in oil and gas companies operating under conditions of globalization and long-term environmental and social challenges.

Keywords: sustainable development, sustainable development strategy, globalization, oil and gas companies, ESG, energy transition.

Постановка проблеми. Глобалізаційні процеси, що охоплюють сучасну світову економіку, зумовлюють трансформацію підходів до управління розвитком корпоративних структур, зокрема у стратегічно важливих галузях паливно-енергетичного комплексу. Нафтогазові компанії функціонують в умовах посилення міжнародної конкуренції, зростання екологічних ризиків, регуляторного тиску та суспільного запиту на відповідальне ведення бізнесу. За таких умов формування ефективної стратегії сталого розвитку стає не лише інструментом забезпечення довгострокової конкурентоспроможності, а й необхідною передумовою інтеграції компаній у глобальні економічні та інституційні процеси.

Водночас на практиці спостерігається фрагментарність підходів до реалізації стратегії сталого розвитку в нафтогазовому секторі, що зумовлено відсутністю єдиної теоретико-методологічної бази її формування з урахуванням глобальних викликів. Недостатнє узгодження економічних, екологічних та соціальних пріоритетів, а також обмежена адаптація міжнародного досвіду до національних і корпоративних умов ускладнюють досягнення цілей сталого розвитку. Це актуалізує необхідність поглибленого наукового дослідження теоретико-методологічних засад формування стратегії сталого розвитку нафтогазових компаній в умовах глобалізації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика сталого розвитку та формування відповідної стратегії в умовах глобалізації є предметом активних наукових досліджень як у вітчизняній, так і в зарубіжній економічній науці. Фундаментальні теоретичні засади сталого розвитку закладені у працях зарубіжних учених, зокрема J. Elkington, який сформулював концепцію triple bottom line [3], D. Meadows та J. Randers, що обґрунтували обмеженість економічного зростання в умовах ресурсних і екологічних обмежень [1], а також J. Sachs, який пов'язує сталий розвиток із реалізацією Цілей сталого розвитку ООН та глобальними трансформаційними процесами [9]. Значний внесок у формування економічного підходу до сталого розвитку зробили також R. Solow [4] і H. Daly, які наголошували на необхідності узгодження економічного зростання з екологічними обмеженнями [5].

У межах досліджень корпоративного рівня значну увагу приділено інтеграції принципів сталого розвитку в систему стратегічного управління компаніями. Методологічні підходи до оцінювання сталого розвитку підпри-

ємств, а також трансформації систем обліку й звітності обґрунтовані у працях S. Schaltegger та R. Burritt, які підкреслюють зростання ролі нефінансової звітності та ESG-показників у процесі ухвалення управлінських рішень [6].

Окремий науковий напрям сформували дослідження, присвячені сталому розвитку та трансформації нафтогазової галузі в умовах енергетичного переходу. Зокрема, S. Gross аналізує роль нафтогазових компаній у процесах декарбонізації та їх адаптацію до нових енергетичних і кліматичних викликів [7]. У доповідях IPCC акцентовано увагу на необхідності скорочення викидів парникових газів та трансформації енергетичних систем, у яких нафтогазовий сектор залишається ключовим джерелом антропогенного навантаження на довкілля [8].

Значна кількість сучасних робіт зосереджена на аналізі ролі ESG-факторів у діяльності енергетичних і нафтогазових компаній. У цьому контексті дослідження міжнародних організацій, зокрема International Energy Agency [10] та World Bank у рамках концепції сталого розвитку [2], акцентують увагу на необхідності поєднання традиційних напрямів діяльності нафтогазових компаній із розвитком низьковуглецевих технологій, підвищенням енергоефективності та впровадженням інноваційних фінансово-економічних інструментів.

В українській науковій літературі проблеми сталого розвитку нафтогазової галузі розглядаються переважно в контексті стратегічного управління підприємствами паливно-енергетичного комплексу, екологічної безпеки та адаптації міжнародних стандартів сталого розвитку до національних умов. Водночас більшість наявних досліджень мають фрагментарний характер і не забезпечують цілісного теоретико-методологічного підходу до формування стратегії сталого розвитку нафтогазових компаній з урахуванням глобалізаційних процесів.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на значний масив наукових досліджень, присвячених концепції сталого розвитку, у сучасній економічній літературі відсутній єдиний підхід до формування цілісної стратегії сталого розвитку нафтогазових компаній з урахуванням специфіки їх функціонування в умовах глобалізації. Більшість наявних робіт зосереджується або на загальнотеоретичних аспектах сталого розвитку, або на окремих інструментах екологічної чи соціальної відповідаль-

ності, не забезпечуючи комплексного поєднання економічних, екологічних і соціальних складових у межах єдиного управлінського механізму.

Недостатньо розробленими залишаються питання адаптації глобальних ініціатив у сфері сталого розвитку, зокрема Цілей сталого розвитку ООН, принципів ESG та вимог енергетичного переходу, до стратегічних і операційних рішень нафтогазових компаній. У наукових дослідженнях бракує методологічно обґрунтованих підходів до інтеграції цих інструментів у систему корпоративного управління з урахуванням галузевих ризиків, регуляторних обмежень і технологічних особливостей нафтогазового сектору.

Крім того, у вітчизняній науковій літературі спостерігається дефіцит прикладних досліджень, спрямованих на оцінювання ефективності реалізації стратегії сталого розвитку нафтогазовими компаніями, зокрема в частині взаємозв'язку між рівнем сталого розвитку та фінансово-економічними результатами діяльності. Недостатньо висвітленими залишаються також питання формування адаптивних механізмів управління сталим розвитком, здатних забезпечити довгострокову конкурентоспроможність нафтогазових компаній в умовах посилення глобальних екологічних та кліматичних викликів.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних засад формування стратегії сталого розвитку нафтогазових компаній в умовах глобалізації з урахуванням сучасних викликів енергетичного переходу, посилення екологічних вимог та трансформації корпоративного управління.

Для досягнення поставленої мети в статті передбачається вирішення таких завдань:

- проаналізувати еволюцію концепції сталого розвитку та основні наукові підходи до формування механізмів його забезпечення;

- визначити передумови виникнення та розвитку стратегії сталого розвитку в контексті глобалізаційних процесів;

- систематизувати ключові принципи формування стратегії сталого розвитку нафтогазових компаній;

- дослідити сучасні світові тенденції реалізації цілей сталого розвитку в нафтогазовому секторі;

- обґрунтувати напрями трансформації стратегії сталого розвитку нафтогазових компаній з урахуванням вимог ESG та енергетичного переходу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Формування концепції сталого розвитку є результатом тривалої еволюції наукової думки щодо взаємодії економічних процесів, природного середовища та соціального розвитку. Початкові уявлення про обмеженість природних ресурсів і негативні наслідки індустріального зростання отримали системне обґрунтування у другій половині ХХ століття. Зокрема, у працях D. Meadows та J. Randers було доведено, що безконтрольне економічне зростання в умовах обмеженості ресурсів призводить до екологічних і соціально-економічних криз, що ставить під загрозу довгостроковий розвиток людства [1, с. 41–44].

Подальший розвиток концепції сталого розвитку відбувався в межах міжнародного політичного та наукового дискурсу. Ключовим етапом стало оприлюднення доповіді Всесвітньої комісії з навколишнього середовища і розвитку «Наше спільне майбутнє», у якій сталий розвиток було визначено як такий, що забезпечує задоволення потреб сучасного покоління без загрози можливостям майбутніх поколінь [2, с. 27]. Це визначення заклало основу для інтеграції економічних, екологічних і соціальних цілей у межах єдиної концептуальної моделі розвитку.

У 1990-х роках концепція сталого розвитку отримала прикладний вимір у дослідженнях корпоративного рівня. Зокрема, J. Elkington запропонував концепцію triple bottom line, відповідно до якої ефективність діяльності компаній повинна оцінюватися не лише за фінансовими результатами, а й за екологічними та соціальними показниками [3, с. 73–75]. Цей підхід став методологічною основою для розвитку корпоративних стратегій сталого розвитку, зокрема в ресурсомістких галузях економіки.

Водночас у науковій літературі сформувався різні підходи до розуміння механізму забезпечення сталого розвитку. Представники неокласичної економічної школи розглядають сталий розвиток крізь призму економічної ефективності та технологічного прогресу, вважаючи можливим заміщення природного капіталу створеним капіталом за умови належного рівня інновацій [4, с. 112]. Натомість прихильники екологічної економіки наполягають на необхідності збереження критичного природного капіталу та обмеженості можливостей його компенсації економічними інструментами [5, с. 58–60].

У сучасних дослідженнях механізм забезпечення сталого розвитку трактується як

комплекс інституційних, економічних, фінансових і управлінських інструментів, спрямованих на досягнення балансу між економічними результатами та екологічною безпекою. S. Schaltegger та R. Burritt підкреслюють, що ефективність такого механізму залежить від ступеня інтеграції принципів сталого розвитку у систему корпоративного управління, стратегічне планування та нефінансову звітність компаній [6, с. 835–838].

Особливого значення проблема формування механізму забезпечення сталого розвитку набуває для нафтогазових компаній, діяльність яких пов'язана з високим рівнем екологічних ризиків і значним впливом на довкілля. Сучасні дослідження свідчать, що традиційні підходи до управління, орієнтовані виключно на економічну ефективність, є недостатніми в умовах енергетичного переходу та посилення глобальної кліматичної стратегії [7, с. 214–216].

Поява стратегії сталого розвитку є закономірним результатом еволюції світової економічної системи та накопичення структурних дисбалансів, пов'язаних із домінуванням індустріальної моделі зростання. Протягом тривалого часу економічний розвиток ґрунтувався на інтенсивному використанні природних ресурсів без належного урахування екологічних обмежень і довгострокових соціальних наслідків [1, с. 73–75].

Важливою передумовою формування стратегії сталого розвитку стало загострення глобальних екологічних проблем, зокрема зміни клімату та деградації екосистем. Міжнародні наукові оцінки засвідчили, що основна частка антропогенних викидів парникових газів припадає на паливно-енергетичний комплекс, що обумовлює необхідність трансформації енергетичних моделей розвитку [8, с. 7–9].

Суттєвий вплив на формування стратегії сталого розвитку мали процеси глобалізації, які посилили взаємозалежність національних економік і транснаціональних корпорацій. Трансграничний характер екологічних і кліматичних проблем зумовив необхідність координації дій на міжнародному рівні та запровадження універсальних стандартів сталого розвитку [9, с. 118–121].

Сучасний етап розвитку нафтогазового сектору характеризується глибокою трансформацією під впливом кліматичної стратегії, поширення ESG-підходів і зміни інвестиційних пріоритетів. Реалізація цілей сталого розвитку в галузі відбувається через диверсифікацію бізнес-моделей, розвиток низьковуглецевих

технологій і впровадження фінансових інструментів сталого фінансування [10, с. 214–217].

Узагальнення основних етапів еволюції концепції сталого розвитку, передумов формування відповідної стратегії, базових принципів та сучасних світових тенденцій їх реалізації в нафтогазовому секторі подано в табл. 1, що дозволяє систематизувати отримані наукові результати та простежити логіку трансформації підходів до забезпечення сталого розвитку галузі.

Отже, дані табл. 1 свідчать, що еволюція концепції сталого розвитку та підходів до її реалізації в нафтогазовому секторі має послідовний і системний характер – від формування теоретичних засад і інституціоналізації принципів сталого розвитку до їх інтеграції в корпоративні стратегії та управлінські механізми. Сучасні світові тенденції підтверджують трансформацію нафтогазових компаній у багатопрофільні енергетичні структури, діяльність яких ґрунтується на поєднанні економічної ефективності, екологічної відповідальності та соціальної орієнтації, що забезпечує їх довгострокову стійкість в умовах енергетичного переходу.

Узагальнюючи, слід зазначити, що сучасна реалізація цілей сталого розвитку в нафтогазовому секторі має комплексний і багатовимірний характер. Ефективна стратегія сталого розвитку формується на перетині стратегічного управління, екологічної відповідальності, соціальної орієнтації та фінансово-економічних механізмів, що забезпечує довгострокову конкурентоспроможність нафтогазових компаній в умовах енергетичного переходу.

Висновки. У результаті проведеного дослідження обґрунтовано теоретико-методологічні засади формування стратегії сталого розвитку в умовах глобалізації з акцентом на діяльність нафтогазових компаній. Встановлено, що концепція сталого розвитку сформувалася як відповідь на системні обмеження індустріальної моделі зростання та еволюціонувала від загальнотеоретичних положень до комплексних управлінських підходів, інтегрованих у стратегії корпоративного розвитку.

Доведено, що формування стратегії сталого розвитку ґрунтується на сукупності взаємопов'язаних економічних, екологічних і соціальних передумов, посиленних процесами глобалізації та транснаціоналізації економічних відносин. Обґрунтовано, що саме глобальний характер екологічних і кліматичних викликів зумовив необхідність інституціоналізації принципів сталого розвитку на міжна-

Таблиця 1

Еволюція концепції сталого розвитку та сучасні підходи до її реалізації в нафтогазовому секторі

Етап / аспект	Ключовий зміст	Основні характеристики	Значення для нафтогазового сектору
Формування теоретичних засад сталого розвитку	Усвідомлення обмеженості природних ресурсів і негативних наслідків індустріального зростання	Орієнтація на довгострокові обмеження зростання, взаємозв'язок економіки та довкілля	Визнання високих екологічних ризиків видобувної діяльності
Інституціоналізація концепції сталого розвитку	Закріплення поняття сталого розвитку на міжнародному рівні	Інтеграція економічних, екологічних і соціальних цілей розвитку	Формування регуляторних вимог до екологічної та соціальної відповідальності компаній
Корпоративний вимір сталого розвитку	Запровадження концепції triple bottom line	Оцінювання діяльності компаній за економічними, екологічними та соціальними показниками	Розвиток корпоративних стратегій сталого розвитку
Формування механізмів забезпечення сталого розвитку	Поєднання інституційних, фінансових та управлінських інструментів	Інтеграція сталого розвитку в систему корпоративного управління	Перехід від декларативних підходів до практичних механізмів реалізації
Принципи стратегії сталого розвитку	Збалансованість, міжпоколінна справедливість, превентивність, підзвітність, інтегрованість	Орієнтація на довгострокову стійкість розвитку	Формування комплексної стратегії сталого розвитку нафтогазових компаній
Сучасні світові тенденції	Енергетичний перехід, ESG, декарбонізація	Диверсифікація бізнес-моделей, розвиток низьковуглецевих технологій	Трансформація нафтогазових компаній у багатопрофільні енергетичні структури

Джерело: сформовано автором на основі [1–10]

родному та корпоративному рівнях, зокрема через впровадження ESG-підходів і нефінансової звітності.

У ході дослідження систематизовано ключові принципи стратегії сталого розвитку – збалансованості, міжпоколінної справедливості, превентивності, інтегрованості, підзвітності та адаптивності – та доведено їх методологічне значення для формування ефективних управлінських рішень у нафтогазовому секторі. Встановлено, що дотримання зазначених принципів забезпечує перехід від декларативних ініціатив до практичної реалізації стратегії сталого розвитку.

Виявлено сучасні світові тенденції реалізації цілей сталого розвитку в нафтогазовому

секторі, серед яких ключовими є декарбонізація, диверсифікація бізнес-моделей, розвиток низьковуглецевих технологій, посилення соціальної відповідальності та трансформація фінансових механізмів інвестування. Доведено, що зазначені тенденції формують нову модель функціонування нафтогазових компаній, орієнтовану на довгострокову стійкість і відповідність глобальним кліматичним та інвестиційним вимогам.

Загалом результати дослідження свідчать, що ефективна стратегія сталого розвитку нафтогазових компаній має комплексний характер і формується на перетині стратегічного управління, екологічної безпеки, соціальної відповідальності та фінансово-економіч-

них інструментів. Отримані наукові висновки можуть бути використані як теоретичне підґрунтя для подальших прикладних досліджень і розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення стратегії сталого розвитку в нафтогазовій галузі в умовах глобалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Meadows D. H., Meadows D. L., Randers J. *Limits to Growth: The 30-Year Update*. White River Junction: Chelsea Green Publishing, 2004. 368 p.
2. *World Commission on Environment and Development. Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press, 1987. 400 p.
3. Elkington J. *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*. Oxford: Capstone Publishing, 1997. 402 p.
4. Solow R. M. Sustainability: An economist's perspective. *The Eighteenth J. Seward Johnson Lecture*. Woods Hole: Woods Hole Oceanographic Institution, 1991. 36 p.
5. Daly H. E. *Steady-State Economics*. 2nd ed. Washington, DC: Island Press, 1991. 297 p.
6. Schaltegger S., Burritt R. Sustainability accounting and reporting: Fad or trend? *Accounting, Auditing & Accountability Journal*. 2010. Vol. 23, No. 7. P. 829–846.
7. Gross S. The role of oil and gas companies in the energy transition. *Energy Strategy Reviews*. 2020. Vol. 32. Art. 100529.
8. IPCC. *Climate Change 2023: Synthesis Report*. Geneva: Intergovernmental Panel on Climate Change, 2023. 184 p.
9. Sachs J. D. *The Age of Sustainable Development*. New York: Columbia University Press, 2015. 543 p.
10. International Energy Agency. *Net Zero by 2050: A Roadmap for the Global Energy Sector*. Paris: IEA, 2023. 224 p.

REFERENCES:

1. Meadows D.H., Meadows D.L., Randers J. (2004) *Limits to Growth: The 30-Year Update*. White River Junction: Chelsea Green Publishing. 368 p.
2. World Commission on Environment and Development (1987) *Our Common Future*. Oxford: Oxford University Press. 400 p.
3. Elkington J. (1997) *Cannibals with Forks: The Triple Bottom Line of 21st Century Business*. Oxford: Capstone Publishing. 402 p.
4. Solow R.M. (1991) *Sustainability: An economist's perspective*. The Eighteenth J. Seward Johnson Lecture. Woods Hole: Woods Hole Oceanographic Institution. 36 p.
5. Daly H.E. (1991) *Steady-State Economics*. 2nd ed. Washington, DC: Island Press. 297 p.
6. Schaltegger S., Burritt R. (2010) Sustainability accounting and reporting: Fad or trend? *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, vol. 23, no. 7, pp. 829–846.
7. Gross S. (2020) The role of oil and gas companies in the energy transition. *Energy Strategy Reviews*, vol. 32, art. 100529.
8. IPCC (2023) *Climate Change 2023: Synthesis Report*. Geneva: Intergovernmental Panel on Climate Change. 184 p.
9. Sachs J.D. (2015) *The Age of Sustainable Development*. New York: Columbia University Press. 543 p.
10. International Energy Agency (2023) *Net Zero by 2050: A Roadmap for the Global Energy Sector*. Paris: IEA. 224 p.

Дата надходження статті: 04.12.2025

Дата прийняття статті: 17.12.2025

Дата публікації статті: 29.12.2025